

Evaluatierapport

Archeologische proefsleuven, IVO-p
Haalderen, Sallandstraat

Projectnummer: A-23.0495

Auteur: P. van den Helm (sr. KNA archeoloog)

Datum: 4-10-2023

Versie: 1.1

Inhoudelijke controle: S. van As

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding voor het onderzoek.....	3
1.2	Ligging en aard van het onderzoeksgebied.....	3
1.3	Administratieve gegevens.....	4
1.4	Doel van het onderzoek en vraagstelling van het PvE.....	4
1.5	Geschiedenis van het onderzoek en werkwijze	7
2	Voorlopige resultaten veldwerk.....	9
2.1	Landschap.....	9
2.2	Archeologie.....	10
2.2	Vondsten en monsters.....	12
2.4	Potentie voor beantwoording van de onderzoeksvragen	12
3	Uitwerking en selectie	13
3.1	Landschap.....	13
3.2	Sporen en structuren.....	13
3.3	Vondsten en vondstspreading	13
3.4	Monsters	13
4	Waardering en advies.....	14
5	Literatuur.....	18

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

BAAC heeft tussen 31-07-2023 en 08-08-2023 in opdracht van de Gemeente Lingewaard een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Haalderen Sallandstraat. Tijdens het onderzoek zijn in totaal 17 proefsleuven met een totale oppervlakte van 3.439 m² onderzocht. De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is de voorgenomen realisatie van 150 flexwoningen, welke 15 tot 30 jaar zullen blijven staan.

Het uitgevoerde onderzoek is het vervolg op een vooronderzoek (IVO-overig) dat in 2023 door Hamaland Advies is uitgevoerd. Daarnaast heeft BAAC binnen het plangebied een archeologische begeleiding uitgevoerd in mei 2023.

1.2 Ligging en aard van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich direct ten oosten van de bebouwde kom van Haalderen, gemeente Lingewaard (figuur 1.1). Het wordt aan de west- en zuidzijde begrensd door bebouwing langs de Sallandstraat en de Kolkweg, en aan de noord- en oostzijde door akkers en weilanden. Het terrein was voor aanvang van het onderzoek in gebruik als braakliggend terrein.

Afb. 1.1 De ligging van het onderzoeksgebied/plangebied op de topografische kaart van Nederland.

1.3 Administratieve gegevens

Locatiegegevens	
provincie	Gelderland
gemeente	Lingewaard
plaats	Haalderen
toponiem	Sallandstraat
RD-coördinaten	NO 192.816/433.316 NW 192.758/433.361 ZO 192.683/432.982 ZW 192.555/433.058
kaartblad	40D
oppervlakte plangebied	4,75 ha

Projectgegevens	
projectnummer	A-23.0495
projectnaam/projectcode	Haalderen Sallandstraat
type onderzoek	proefsleuvenonderzoek
Archis-zaakidentificatienr.	5449140100
opdrachtgever	Gemeente Lingewaard Contactpersoon: G. Stofmeel
adviseur namens opdrachtgever	S. Diependaal (Regioarcheoloog gemeente Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar)
projectleider BAAC	P. van den Helm
bevoegde overheid	Gemeente Lingewaard contactpersoon: S. Diependaal
datum veldwerk	31-07-2023 t/m 08-08-2023
datum evaluatierapport versie 1.1	4-10-2023
datum goedkeuring evaluatierapport	
datum evaluatierapport versie 2	
beheer en plaats van vondsten en documentatie	Archeologisch Depot Gelderland contactpersoon: Stephan Weiss-König

1.4 Doel van het onderzoek en vraagstelling van het PvE

Het doel van inventariserend veldonderzoek (IVO) is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het bureau- en/of booronderzoek. Het gaat om gebieds- of vindplaatsgericht onderzoek. IVO gebeurt door middel van waarnemingen in het veld, waarbij (extra) informatie wordt verkregen over bekende en/of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden.

Voor het uitgevoerde onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld waarin de volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:¹

Bodemopbouw en landschap

1. Hoe is de opbouw van het profiel (lithologische laagopvolging en bodemhorizonten)?

¹ Ter Wal 2023.

2. Wat was (waarschijnlijk) het niveau van het maaiveld in de onderscheiden archeologische perioden?
3. Welke hydromorfe kenmerken zijn in het profiel aanwezig (sporen van oxidatie en reductie) en op welke diepte(n)?
4. Welke lagen/bodemhorizonten zijn kalkrijk, kalkarm of kalkloos? Wat is de grondwaterstand en de grondwatertrap ter plaatse?
5. Welke lagen/bodemhorizonten bevatten organische resten (plantenresten, dierresten)?
6. Zijn er, gelet op de lokale lithologie, bodems en hydrologie, onverbrande dierlijke en plantaardige resten te verwachten? Zo ja, in welke context(en)?
7. Zijn er sedimentiefasen te onderscheiden in het profiel? Wat zijn de onderscheidende kenmerken daarvan? Wat is de geschatte datering? Heeft tussen de onderscheiden fases van sedimentatie bodemvorming plaats gevonden?
8. Is er sprake van processen van bodemvorming, erosie, laterale verplaatsing en/of afdekking?
9. Is er sprake van processen van vernatting (gley, veenvorming) en/of verdroging (eventueel verstuing)?
10. In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord?

Sporen, structuren, vondsten en paleo-ecologische resten

11. Indien het onderzoek geen archeologische resten oplevert of categoriaal beperkte (bijvoorbeeld alleen losse diffuus verspreide vondsten), welke verklaring is hiervoor te geven? Is er sprake van:
 - (Sub)recente verstoring en postdepositionele processen?
 - Beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen, methodische, technische, logistieke of personele beperkingen, weersomstandigheden, terreinomstandigheden (zoals huidig gebruik)?
 - Afwezigheid van bewoning en/of intensief landgebruik? - Een combinatie van genoemde factoren?

Sporen en structuren

12. Is er sprake van loopvlakken, ophogingslagen of cultuurlagen?
13. Welke archeologische lagen zijn in het profiel te onderscheiden en wat is de diepte, dikte, textuur en vulling?
14. Welke sporen zijn te onderscheiden en wat is de vorm, diepte, lengte, breedte, textuur, kleur, vulling?
15. Hoe is de horizontale en verticale spreiding van sporen en wat is hun samenhang?
16. In welke mate zijn lagen en sporen op vlakken te koppelen aan lagen in de profielen? Wat zijn de ingravingsniveaus?
17. Hoe is de stratigrafie in antropogene zin? Zijn er meerdere sporenniveaus aanwezig, m.a.w. moeten er meerdere vlakken op verschillende dieptes worden aangelegd en gedocumenteerd om alle periodes inzichtelijk te krijgen? Zo ja, op welke diepte bevinden zich deze niveaus en welke periodes zitten op welke niveaus?
18. Zijn begrenzingen van het sporencomplex vast te stellen?
19. Wat is de aard en/of de functie en conservering van de sporen?
20. Wat is de relatieve en/of absolute datering van de sporen en spoorniveaus en waarop is de datering gebaseerd?
21. Zijn er (delen van) structuren te onderscheiden? Zo ja,
 - a. Van welk soort (mogelijke) structuren?
 - b. Welke (mogelijke) delen?
 - c. Wat is de relatieve en/of absolute datering van de structuren?
 - d. Waarop is/zijn de datering(en) gebaseerd?
 - e. Is er bij steenbouw sprake van hergebruikt bouwmateriaal?
22. Is er sprake van perifere en centrale zones?
23. Indien er geen of weinig paalsporen zijn: in welke mate kan er sprake zijn van bouwmethoden die geen of weinig sporen hebben nagelaten en is dat af te leiden uit vondsten of andere sporen?
24. Welke fasering (relatieve en absolute datering) is in de vindplaats aan te brengen?
25. Indien graven worden gevonden:
 - a. Is sprake van enkele individuele graven of een groter grafveld?

- b. Wat kan worden gezegd over de locaties van begravingen ten opzichte van gelijktijdige en niet-gelijktijdige bewoning (indien dateringen dit mogelijk maken)?
 - c. Welke vorm van begraving is gevolgd (crematie/inhumatie)?
26. Zijn er sporen uit de Tweede Wereldoorlog aanwezig die wijzen op daadwerkelijke militaire aanwezigheid binnen het plangebied, anders dan sporen van beschietingen als inslagkraters en dergelijke? Zo ja, wat is hun aard, aan welk leger kunnen zij worden toegeschreven en wat voor vondsten zijn geassocieerd met deze sporen?

Vondsten en paleo-ecologische resten

27. Welke mobiele vondsten zijn gedaan?
- a. Om welke materialen, soorten, typen, functies, aantallen, gewichten gaat het en uit welke context komen de vondsten?
 - b. Wat is de datering van de vondsten en waarop is de datering gebaseerd?
28. In welke mate bevinden vondsten zich in primaire positie/gesloten context en in welke mate gaat het om vondsten zonder context?
29. Welke conclusies zijn te trekken uit de fragmentatiegraad en de mate van conservering of verwerking van vondsten?
30. Wat is de vondstdichtheid (aantal scherven per m²) per vlak, per werkput en in het geheel? Zijn er plaatsen aan te wijzen met een opvallend grote vondstconcentratie en wat is de samenstelling ervan?
31. In welke mate dragen de mobiele vondsten bij aan de datering van lagen, sporen, structuren?
32. Is er sprake van (kennelijk) intentionele deposities?
33. Bevinden zich tussen het vondstmateriaal opvallende vondsten die wijzen op sociale differentiatie, ambachtelijke activiteiten of rituele connotaties of op een specifieke functie van de vindplaats?
34. Hoe zijn de verhoudingen tussen lokaal of in de nabijheid gewonnen of geproduceerd materiaal en importmateriaal?
35. Wat is de aard en conservering van paleo-ecologische resten? In welke mate en in welke context worden ze aangetroffen? Welke betekenis ontleen zij of kunnen zij geven aan deze context? In welke mate kunnen ze bijdragen aan de datering van sporen, lagen, structuren? Welke informatie kunnen zij geven over landschap en vegetatie (voorafgaand, tijdens en/of na bewoningsfase(n)), voedsel economie, verwerving en toepassing van organisch materiaal en dergelijke?

Waardebepaling

36. In welke mate zijn de archeologische kenmerken van de locatie zichtbaar of herkenbaar en in welke mate is er sprake van belevingswaarde?
37. Wat is de fysieke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten? Welke verschillen zijn er ten aanzien van dit aspect binnen het onderzoeksgebied?
38. Wat is de inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen resten? Welke verschillen zijn er ten aanzien van dit aspect binnen het onderzoeksgebied?
39. Waar en in welke mate is deze locatie geschikt voor paleo-ecologisch en natuurwetenschappelijk onderzoek? Welke methoden zijn het meest kansrijk?
40. Welke waarde is er samenvattend te geven aan het onderzoeksgebied en de daarin te onderscheiden delen (binnen verticale en/of horizontale grenzen; complextypen, periode, sites)? Beschrijf en beredeneer de verschillen in waarde. Maak daartoe gebruik van VSO6 (KNA-protocol 4003) en bijlage IV – waarderen van vindplaatsen. Maak tevens gebruik van de Kennisagenda's 'Veluwe' en 'Rivierengebied'.
41. Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting over de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?

Behoudsperspectief

42. Indien het daadwerkelijk om behoudenswaardige resten gaat, welke realistische aanpassing van de inrichtingsplannen voor het plangebied zijn mogelijk voor het ter plaatse (in situ) behoud van de archeologische resten?
43. Welke planologische beschermingsmaatregelen zouden toegepast moeten worden om de in-situ aanwezige archeologische resten duurzaam te behouden?

44. Indien realistische aanpassing van de inrichtingsplannen mogelijk is, welke degradatiemechanismen (waaronder zetting, veranderingen in het fysisch chemisch regime of grondwaterregime) in sporen en materialen zullen optreden bij een eventuele aangepaste inrichting van het terrein, inclusief effecten van het aanbrengen weg- en bouwcunetten, afvoer van bouwvoor/ teelaarde, voertuigbewegingen, plaatsen damwanden, heien/trillen/boren/pulsen, inrichten groenzones en beekherstel, aanbrengen ondergrondse infrastructuur zoals drainagepijpen, riolering, kabels en leidingen, toepassen verschillende typen funderingstechnieken?

45. Ná ontwikkeling van de locatie met in-situ behoud, op welke wijze dient de conditie (inhoudelijke en fysieke waarde) van het behoudenswaardige deel van het bodemarchief gemonitord te worden?

46. Ná ontwikkeling van de locatie met in-situ behoud en monitoring van de archeologische resten: welke (realistische) mitigerende ingrepen (maatregelen die negatieve effecten verminderen of wegnemen) kunnen worden toegepast bij constatering van een versnelde degradatie van de archeologische resten?

47. Is in het plangebied ten aanzien van het in-situ behoud vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij ingezet kunnen worden?

Conclusie, evaluatie, aanbevelingen

48. Hoe verhouden de conclusies zich tot de resultaten van het eerdere onderzoek of andere bekende gegevens? In welke mate wijkt de geconstateerde waarde af van de eerder toegekende waarde of van de gespecificeerde verwachting?

49. In welke mate heeft dit onderzoek bij kunnen dragen aan de Kennisagenda's? In welke mate heeft dit onderzoek in een datalacune kunnen voorzien? Hoe is het kennisrendement te omschrijven?

50. In welke mate zijn de gehanteerde strategieën en methoden effectief geweest? Indien het onderzoek niet volgens plan kon worden uitgevoerd, om welke reden en op welke wijze is van het PvE afgeweken?

51. Welk risico lopen de geconstateerde archeologische waarden door de voorgenomen verstoring? Is behoud of verder onderzoek vanuit AMZ-perspectief gewenst?

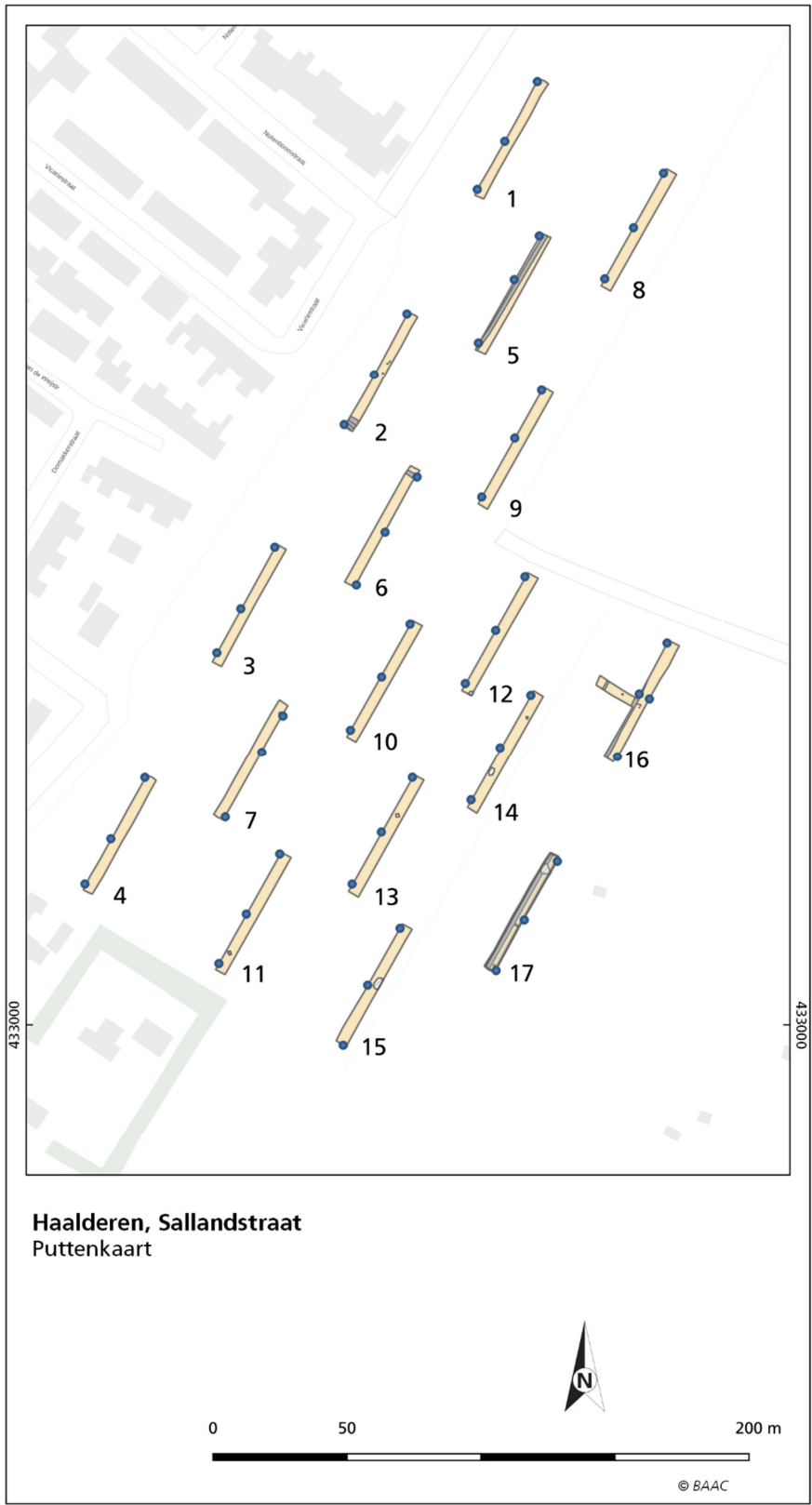
52. Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?

1.5 Geschiedenis van het onderzoek en werkwijze

BAAC heeft tussen 31 juli en 8 augustus 2023 in opdracht van de Gemeente Lingewaard een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Haalderen Sallandstraat. Het veldwerk is uitgevoerd conform het PvE en de huidige KNA. De wijzigingen ten opzichte van het PvE en het PvA gedurende het veldwerk zijn hieronder uiteengezet. Het veldwerk is uitgevoerd door een veldteam van drie personen. Het grondverzet werd uitgevoerd door Loonbedrijf V.O.F. Overvest. In de basis bestond het veldteam uit:

Naam	Status	Functie
Paul van den Helm	Sr. KNA archeoloog	Projectleider, dagelijkse leiding
Bas van de Weerd	KNA archeoloog	Veldarcheoloog
Sebastiaan van der Gaag	KNA archeoloog	Veldarcheoloog

In totaal zijn 17 werkputten (proefsleuven) aangelegd (figuur 2.1). De proefsleuven zijn aangelegd door een kraan met een gladde dichte bak. De vlakken zijn aangelegd onder begeleiding van een senior KNA archeoloog. Op basis van de bevindingen in het veld zijn enkele controles uitgevoerd als aanvulling op de werkzaamheden uit het PvE. Hierbij is in put 17 een tweede vlak aangelegd en is in put 16 een uitbreiding gegraven van 60 m². In totaal is 3.439 m² onderzocht.

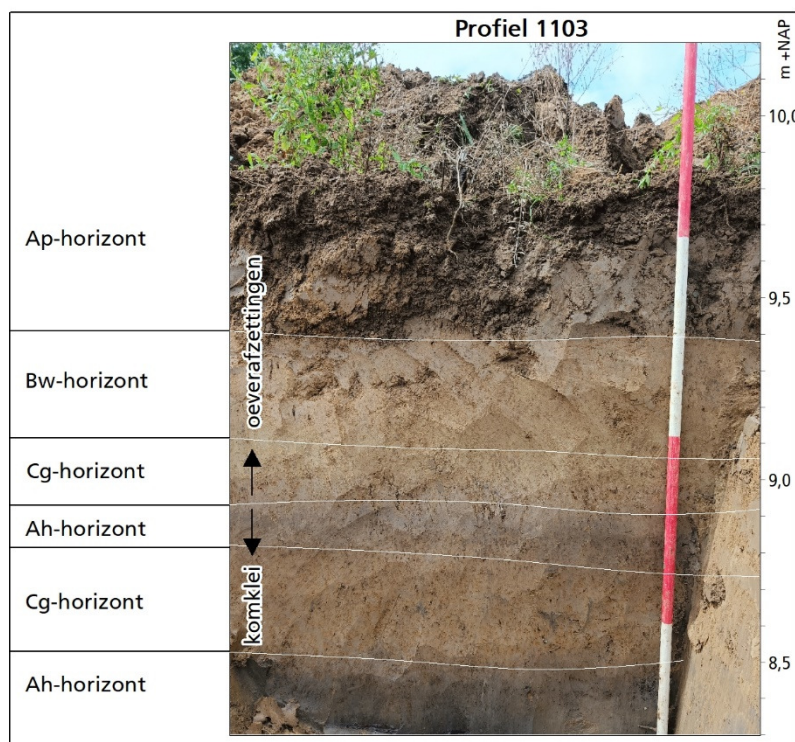
Figuur 1.1 Sporenkaart met daarop de putnummers en de locaties van de gedocumenteerde profielen (blauw).

2 Voorlopige resultaten veldwerk

2.1 Landschap

De bodem bestaat vanaf 7,2 à 7,5 m +NAP uit zwak tot sterk zandige klei. Hierop bevindt zich een pakket zwak tot matig siltige (kom)klei met drie humeuze lagen, zogenaamde laklagen, die een stilstandsfase in de sedimentatie representeert. De top van de laklagen bevinden zich over het algemeen op 8,85 à 9,1 m +NAP, op 8,45 à 8,65 m +NAP en op 8,2 à 8,4 m +NAP.² Lokaal komen de laklagen iets lager in het landschap voor.

Op de komklei bevindt zich een pakket zandige klei met plaatselijk zandige lagen, dat is geïnterpreteerd als oeverafzettingen met lokaal crevasse-afzettingen. De top van dit pakket is verbruind (Bw-horizont). Op de oeverafzettingen bevindt zich de 30 tot 40 cm dikke moderne bouwvoor, die bestaat uit zwak zandige klei met bijmenging van grind, aardewerkfragmenten e.d. Ook in de verbruiningslaag wordt antropogeen materiaal aangetroffen.

Figuur 2.1 Typerende opbouw in het plangebied, profiel 1103

Uit de bodemprofielen blijkt dat het plangebied vanaf de Romeinse tijd, d.w.z. nadat de Zandbaal (stroomgordel) inactief was geworden, afgedekt is geraakt met een pakket komklei. De aanwezigheid van minstens drie laklagen wijst op stilstandsfases in de sedimentatie. Hierin zijn echter geen aanwijzingen aangetroffen, die wijzen op antropogene invloed. De Waal ten zuiden van het plangebied heeft zich in de loop van tijd in noordelijke richting verplaatst, waardoor het plangebied in de oeverzone kwam te liggen. De aanwezigheid van zandige lagen wijst op crevasse-afzettingen. Tevens heeft, in ieder geval in 1784, een grote dijkdoorbraak ten zuiden van het plangebied plaatsgevonden, waardoor ouder riviersedimenten, en daarin aanwezige archeologische indicatoren, over het plangebied zijn verspreid. Als gevolg hiervan worden in de bouwvoor grind en archeologische indicatoren vanaf het neolithicum aangetroffen.

² De diepste laklaag is niet in alle profielen binnen de profieldiepte aangetroffen.

2.2 Archeologie

Over het algemeen zijn op enkele recente greppels en verstoringen na, geen sporen aangetroffen die wijzen op een archeologische vindplaats. Het bodemprofiel is over het algemeen verstoord (met name in put 17, in het oosten van het plangebied; tot ca. 90 cm -mv; grof grind en puin in de laag onder de bouwvoor) door bovenstaande oorzaak. Daarentegen is in put 16 de enige aanwijzing gevonden voor een intacte vondstlaag/cultuurlaag (zie figuur. 2.2). Deze bevindt zich op ca. 60-70 cm onder maaiveld. De grootste vondstconcentratie in deze laag is centraal in de put aangetroffen. Richting het zuiden zijn geen vondsten meer aangetroffen en werd de cultuurlaag ook minder duidelijk. Er is besloten om richting het westen (richting de sloot) uit te breiden om te zien hoe de laag zich hier manifesteerde. Ook hier bleef het aantal vondsten beperkt. Enkele vlekken zijn gecoupeerd op de mogelijke aanwezigheid van sporen. Deze zijn echter geïnterpreteerd als natuurlijke verstoring. Het aangetroffen aardewerk is vermoedelijk in de (late)ijzertijd te dateren en behoort mogelijk tot een randzone van het aangrenzende AMK-terrein. Enkele vermoedelijke sporen zijn gecoupeerd, maar slechts één hiervan is mogelijk een spoor. Van een echt duidelijke vindplaats met sporen is geen sprake, De zone met de intacte cultuurlaag lijkt slechts voor een beperkt deel van het terrein aanwezig (figuur 2.2).

De laag op ca. 60-70 cm onder maaiveld is daarnaast enkel in put 16 in het uiterste noorden aangetroffen, te put 1 en 8. Dit is een lager gelegen deel van het terrein. Put 8 is hierbij ter controle op sporen, en bij de afwezigheid van sporen direct onder de bouwvoor verdiept tot onder deze laag. Hierbij zijn geen sporen aangetroffen.

De eerstvolgende vegetatiehorizont daaronder (figuur 2.1). is vrijwel in het gehele onderzoeksgebied aangetroffen. Deze laag is bij elke profielput gecontroleerd op eventuele archeologische indicatoren (houtschool, aardewerk, (vuur)steen). In put 17 is daarnaast een tweede vlak aangelegd om dit niveau te controleren op sporen en vondsten. Hierbij zijn geen archeologische resten aangetroffen.

In de overige werkputten is direct onder de bouwvoor en verstoring het eerste vlak aangelegd (hierbij is verdiept tot een leesbaar vlak). Verspreid over het terrein zijn hierbij enkele spaarzame vondsten handgevoemd (ijzertijd) aardewerk aangetroffen, maar sporen missen ook hier. Hierbij kan eveneens worden verwezen naar de hierboven beschreven oorzaak.

Figuur 2.2 Luchtfoto met de sporenkaart. In rood de zone met intacte cultuurlaag.

2.2 Vondsten en monsters

Tijdens het onderzoek zijn 266 vondsten verzameld bij de aanleg van de sleuven. Het vondstmateriaal is afkomstig uit verschillende bodemlagen vanaf het maaiveld, en dateert uit verschillende perioden. Hieronder volgt een overzicht van de aangetroffen vondsten en het aantal genomen monsters:

materiaal	categorie	aantal	gewicht (g)	datering
Aardewerk	Handgevormd prehistorie/Romeinse Tijd	30	241	IJzertijd – Romeinse tijd
Aardewerk	Gedraaid Middeleeuwen/Nieuwe Tijd	178	1278,2	Middeleeuwen – Nieuwe Tijd
Dierlijk bot	-	46	797,8	Middeleeuwen – Nieuwe Tijd
Bouwkeramiek	-	1	196,7	Romeinse Tijd – Nieuwe Tijd
Houtskool	-	1	1,1	Onbepaald
Metaal	-	2	7,7	Romeinse Tijd – Nieuwe Tijd
Metaalslak	-	3	96,1	Middeleeuwen – Nieuwe Tijd
Natuursteen	-	1	8,6	Prehistorie – Nieuwe Tijd
Tefriet	-	4	9,1	Romeinse Tijd – Nieuwe Tijd
totaal		266	2646,3	

Tabel 2.1 Aantal en gewicht van de vondstcategorieën.

soort monster	aantal	datering
Algemeen monster	3	Onbepaald
totaal		

Tabel 2.2 Aantal per soort monster.

2.4 Potentie voor beantwoording van de onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen uit het PvE kunnen in meer of minder mate worden beantwoord. Door de afwezigheid van een duidelijke vindplaats met sporen en structuren kunnen de antwoorden kort en bondig zijn. Vragen over bodem worden beantwoord op basis van de fysisch geografische data. De bodemkundige bevindingen, in combinatie met de afwezigheid van een behoudenswaardige vindplaats, kunnen eveneens potentieel antwoord kunnen geven op o.a. vraag 11. Vindplaats-specifieke vragen zijn niet relevant. Ook de vragen over behoudsperspectief zijn niet relevant, vanwege de afwezigheid van behoudenswaardige vindplaatsen.

3 Uitwerking en selectie

3.1 Landschap

De geofysische kenmerken van het terrein worden door een fysisch geograaf beschreven aan de hand van de gedocumenteerde profielkolommen. Hierbij wordt aandacht besteed aan de geomorfologische kenmerken, bodemopbouw en relatie tussen het landschap en de archeologische waarden.

3.2 Sporen en structuren

Een vindplaats ontbreekt. De aangetroffen sporen zullen kort beschreven worden. Daarnaast zullen de bevindingen uit de voorgaande archeologische begeleiding aangaande WOII hier ook worden beschreven.

3.3 Vondsten en vondstspreading

Voorgesteld wordt om de vondsten uit werkput 16 (de intacte vondstlaag; vondstnummers 13 t/m 24) te laten analyseren om een goed beeld te krijgen van de datering van deze laag. Daarnaast kunnen deze gegevens een bijdrage leveren voor eventueel toekomstig onderzoek in de nabije omgeving. Voor het metaal wordt voorgesteld om deze te laten waarderen om vast te stellen of analyse en/of conservering nodig zijn. Hieronder volgt een overzicht van de aangetroffen vondsten uit per categorie, en de beoogde specialisten om het materiaal te rapporteren.

materiaal	categorie	aantal	gewicht (g)	Specialist
Aardewerk	Handgevormd prehistorisch	178	1278,2	Paul van den Helm
Dierlijk bot		46	797,8	Jordy Aal
Bouwkeramiek		1	196,7	Paul van den Helm
Houtskool		1	1,1	-
Metaalslak		3	96,1	Michel Hendriksen
Natuursteen		1	8,6	Pawel Kubistal
Tefriet		4	9,1	Pawel Kubistal
totaal		234	2387,6	

Tabel 3.1 Overzicht van de vondsten uit werkput 16.

3.4 Monsters

Er worden geen monsters voorgeteld om te laten analyseren omdat er geen behoudenswaardige vindplaats is vastgesteld (zie hoofdstuk 4).

4 Waardering en advies

In dit hoofdstuk worden de eerder besproken vindplaatsen al gewaardeerd, zodat de gemeente Lingewaard een werkzaam document heeft dat voorloopt op het eindrapport. Uit deze waarderings zal een advies volgen. De waardering van de vindplaatsen is gebaseerd op wat er in deze fase van het onderzoek bekend is. Het onderzoek moet nog verder uitgewerkt worden, waarbij nieuwe gegevens naar voren kunnen komen die de waardering van de vindplaats in detail kunnen beïnvloeden. Een nuancering of verfijning van de waardering van de vindplaats tijdens de uitwerking is dus nog mogelijk, maar, zoals uit deze paragraaf zal blijken, zullen deze details geen invloed hebben op de behoudenswaardigheid.

Toelichting waardering conform de KNA

In deze paragraaf wordt bekeken welke waardestellende elementen binnen het onderzoeksgebied aanwezig zijn en wat de kwaliteit daarvan is. Deze gegevens worden afgezet tegen wat bekend is over vergelijkbare sites in de regio en in de betreffende regio.

De KNA beschrijft de criteria op basis waarvan een vindplaats gewaardeerd wordt (VS06). Het proces van waarden, bij welke scores een vindplaats wel of niet als behoudenswaardig kan worden aangemerkt en welke afwegingen daarbij gemaakt moeten worden, staat uitgebreid beschreven in bijlage IV van KNA.

Beleving

In eerste instantie wordt nagegaan of de vindplaats vanwege zijn belevingswaarde (schoonheid en herinneringswaarde) behoudenswaardig is. Als de beleving van een vindplaats een hoge score oplevert, is de vindplaats in principe behoudenswaardig. Toch moet dan ook gekeken worden naar de fysieke- en inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats om een goede afweging te kunnen maken. Met name de ensemblewaarde en representativiteit zijn dan van belang. Bij de beleving wordt gekeken naar de bovengrondse zichtbaarheid van de vindplaats (schoonheid) en of de vindplaats herinnert aan een specifieke gebeurtenis in het verleden (herinneringswaarde). Meestal is een vindplaats niet meer zichtbaar. Voorbeelden van vindplaatsen die wél zichtbaar zijn, zijn terpen en wallen die als verhoging in het landschap aanwezig zijn, of grachten die zichtbaar zijn door inklinking van de grachtvulling.

Fysieke kwaliteit

Vervolgens wordt gekeken naar de fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering) van de vindplaats. Wanneer de criteria gaafheid en conservering samen bovengemiddeld scoren (vijf of zes punten), is de vindplaats in principe behoudenswaardig. Bij een hoge score kan op grond van de inhoudelijke kwaliteiten de vindplaats echter toch niet behoudenswaardig zijn. Bij een lage score (vier punten of minder) kan op grond van de inhoudelijke kwaliteit toch nog sprake zijn van een behoudenwaardige vindplaats (zie hieronder). Bij de fysieke kwaliteit wordt de mate waarin archeologische overblijfselen nog intact en in hun oorspronkelijke positie aanwezig zijn, beoordeeld op gaafheid (de sporen en vondsten en in relatie tot elkaar en in relatie met de omgeving) en conservering (de vondsten). Bijlage IV van de KNA noemt de volgende parameters om de gaafheid te beoordelen:

- aanwezigheid van sporen;
- gaafheid sporen;
- ruimtelijke gaafheid;
- stratigrafie intact;
- vondsten in situ;
- ruimtelijke relatie tussen vondsten onderling;
- ruimtelijke relatie tussen vondsten en sporen;
- aanwezigheid antropogeen biochemisch residu;
- stabiliteit van de natuurlijke omgeving.

Voor de conservering wordt gekeken naar de conservering van het vondstmateriaal op zich.

De beoordeling is gerelateerd aan de archeoregio waarin de vindplaats zich bevindt. Een vlakgraf zonder botmateriaal maar met een lijksilhouet krijgt in pleistoceen Nederland een hoge waardering. In Holoceen Nederland kan de afwezigheid van botmateriaal juist leiden tot een lage waardering, omdat botmateriaal in dit deel juist wel verwacht kan worden.

Een vindplaats wordt op basis van fysieke kwaliteit als in principe behoudenswaardig aangemerkt, als er een bovengemiddeld, vijf of zes punten, wordt gescoord. Bij een middelmatige tot lage score, tot en met vier punten, wordt naar de inhoudelijke kwaliteit gekeken om te bepalen of een vindplaats toch behoudenswaardig is. Bij een hoge score (zeven of meer punten) op inhoudelijke kwaliteit kan een vindplaats alsnog als behoudenswaardig worden aangemerkt.

Inhoudelijke kwaliteit

Na de beoordeling van de fysieke kwaliteit wordt naar de inhoudelijke kwaliteit (zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde) van de vindplaats gekeken.

- In welke mate is een bepaalde vindplaats schaars in een bepaald gebied (zeldzaamheid)?
- Wat is de betekenis van de vindplaats als bron van kennis over het verleden (informatiewaarde)?
- Welke meerwaarde kan aan de vindplaats worden toegekend als je kijkt naar de archeologische en landschappelijke context van de vindplaats (ensemblewaarde)?

Bij een bovengemiddelde score (zeven punten of meer) op de deze drie onderdelen wordt de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt. Bij een lagere waardering kan eventueel op grond van de representativiteit nog sprake zijn van een behoudenswaardige vindplaats. Bij representativiteit wordt de mate bepaald waarin een vindplaats karakteristiek is voor een bepaalde periode of een gebied. De representativiteit is alleen relevant indien bij het uitvoeren van de waardering het vermoeden bestaat dat duurzaam behoud van de vindplaats gerealiseerd kan worden. Het waardeoordeel van de vindplaats neemt toe naarmate er meer informatie beschikbaar is over vergelijkbare vindplaatsen uit dezelfde periode en hetzelfde gebied.

Waardering

Het onderzoeksgebied heeft geen vindplaats met sporen opgeleverd. Het enige intacte deel van het onderzoeksgebied betreft de vondstlaag/cultuurlaag in put 16. Hieronder volgt de waardering hiervan en de scores samengevat in een waarderingstabel. Het hoofdstuk sluit af met een advies over eventueel vervolgonderzoek in het plangebied.

Haalderen, Sallandstraat. Archeologische waarderingstabel volgens KNA

Waarden	Criteria	Scores		
		<i>Hoog</i>	<i>Midden</i>	<i>Laag</i>
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			x
	Conservering			x
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid		x	
	Informatiewaarde		x	
	Ensemblewaarde			x
	Representativiteit		N.v.t.	

Tabel 2.3 Waardering volgens de criteria van de KNA.

Beleving (wordt niet gescoord)

-

Fysieke kwaliteit (score: 3)

De fysieke kwaliteit is laag, op basis van de volgende overwegingen:

- Er is slechts één mogelijk spoor aanwezig in de zone met vondsten, uitbreiding van de put heeft nauwelijks extra informatie opgeleverd en slechts de beperkte omvang van de vondstlaag aangetoond. Daarnaast is de spoorzichtbaarheid slecht.
- De stratigrafie is slechts deels intact;
- Er zijn geen vondsten aangetroffen in gesloten context, deze zijn verzameld bij aanleg van het sporenveld.
- Over het resterende deel van het onderzoeksgebied is de cultuurlaag/vondstlaag niet aangetroffen door activiteiten van de rivier (dijkdoorbraak) en/of recente verploeging.
- De conservering van het vondstmateriaal is laag tot gemiddeld. De scherven aardewerk zijn relatief goed bewaard maar het betreffen slechts kleine fragmenten die bovendien niet zijn aangetroffen in gesloten context.

Inhoudelijke kwaliteit (score 3)

Vondsten uit de ijzertijd zijn niet zeldzaam, maar bovenal ontbreken de archeologisch relevante sporen waardoor archeologisch onderzoek naar deze vindplaats qua informatiewaarde weinig potentie heeft. Gezien de uitbreiding en grootte van de vindplaats zal de vondstdichtheid snel afnemen bij het aanleggen van een opgravingsput. De informatiewaarde zal dan voor deze periode laag zijn. Gezien de context is de meerwaarde van onderzoek naar deze vindplaats dus minimaal. Deze vindplaats wordt op basis van deze criteria dus niet als behoudenswaardig aangemerkt.

Advies

Advies uitwerking t.b.v. eindrapportage proefsleuvenonderzoek

Wij adviseren om alle sporen, landschapsprofielen en vondsten zoals hieronder (Hoofdstuk 3) beschreven van dit proefsleuvenonderzoek te rapporteren in een basisrapportage. Die rapportage is voorzien van een basisuitwerking van de aangetroffen materiaalcategorieën, uitgewerkt door materiaalspecialisten. Het rapport bevat ook een archeologische en landschappelijke inkadering, synthese, de beantwoording van de onderzoeksvragen en een conclusie. De uitwerking staat in dienst van het beantwoorden van de gestelde onderzoeksvragen. De eerder benoemde waardering en het daaruit volgende selectieadvies wordt ook verwerkt in het eindrapport. Het onderzoek wordt gerapporteerd conform het PvE en de huidige KNA.

Advies vervolgonderzoek

Als gekeken wordt naar de waarderingstabel is er voor het onderzoeksgebied geen aanleiding om de vindplaats te behouden en kan het terrein vrijgegeven worden van archeologisch onderzoek.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Dit betekent niet dat reeds gestart kan worden met bodemverstorende activiteiten of de daarop voorbereidende activiteiten. Het selectieadvies dient namelijk eerst beoordeeld te worden door de bevoegde overheid wat uiteindelijk leidt tot een selectiebesluit.

Hoewel getracht is een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden, kan de aanwezigheid van archeologische sporen of resten nooit volledig worden uitgesloten in de gebieden waarvoor geen vervolgonderzoek wordt aanbevolen. BAAC wil er daarom op wijzen dat men bij bodemverstorende activiteiten alert dient te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden (zoals vondstmateriaal en grondsporen). Bij het aantreffen van deze waarden

dient men hiervan melding te maken bij het Ministerie van OC&W (in de praktijk de RCE) conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet 2016.

5 Literatuur

Wal, A. ter, 2023: Programma van Eisen, Haalderen Sallandstraat.